

СТАТИСТИКА, ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657.1.012

Усатенко О.В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
ДВНЗ «Національний гірничий університет»,
м. Дніпропетровськ

МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВИПУСКУ ТА ПЕРВИННОГО РОЗМІЩЕННЯ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ВЕНЧУРНИХ ФОНДІВ

Usatenko O.V.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., assistant professor
of the department of accounting and auditing
SHEE "National Mining University",
Dnipropetrovsk

THE METHOD OF ACCOUNTING ISSUE AND INITIAL PLACEMENT OF SECURITIES OF VENTURE FUNDS

Постановка проблеми. Бухгалтерський облік є головним джерелом забезпечення інформацією про стан, рух, структуру та динаміку власного капіталу. Також бухгалтерський облік надає інформацію про процес формування власності венчурного фонду, обсяг прав учасників, тобто інформацію про формування та використання власного капіталу як фінансової основи діяльності венчурного фонду. Така інформація вкрай необхідна для прийняття обґрунтованих та виважених управлінських рішень керівникам таких фондів. Таким чином, для всіх суб'єктів господарювання, особливо венчурних фондів, чия діяльність пов'язана з високим ризиком, має значення удосконалення методики обліку власного капіталу, складовою частиною якої є бухгалтерський облік випуску та первинного розміщення цінних паперів, та відображення такої інформації в фінансовій звітності суб'єкта господарювання.

Таким чином, загальна проблема, якій присвячено дослідження, полягає в удосконаленні методики бухгалтерського обліку випуску та первинного розміщення цінних паперів венчурних фондів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання бухгалтерського обліку формування та змін власного капіталу, складових власного капіталу розглядали багато таких вітчизняних та іноземних науковців, як Рішар Ж. [1], Соколов Я.В. [2], Бланк І.А. [3], Ван Хорн, Джейли К. [4], Бутинець Ю.Ф. [5], Кірейцев Г.Г. [6], Ганієв А. [7], Ткаченко Н.М. [8], Голов С.Ф. [9], Сопко В.В. [10], Городня Т.А. [11] та інші. Однак, у зв'язку з досить нетривалим часом існування венчурних фондів в Україні у більшості наукових досліджень мало уваги приділено саме бухгалтерському обліку випуску та первинного розміщення цінних паперів таких фондів. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є удосконалення методики бухгалтерського обліку випуску та первинного розміщення цінних паперів венчурних фондів шляхом вивчення існуючої методики та запропонування пропозицій щодо її удосконалення. Це допоможе венчурним фондам, діяльність яких пов'язана з високим ризиком, завдяки підвищенню аналітичності обліку, отримувати більш детальну інформацію про формування та використання власного капіталу як фінансової основи діяльності венчурного фонду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Венчурні фонди (недиверсифіковані та закриті інститути спільного інвестування) можуть бути створені у формі корпоративного чи пайового фонду, учасниками таких фондів є власники цінних паперів фондів. Тому, методика бухгалтерського обліку випуску та первинного розміщення цінних паперів венчурних фондів складається з двох частин: обліку випуску та первинного розміщення цінних паперів корпоративного інвестиційного фонду, а також обліку випуску та первинного розміщення цінних паперів пайового інвестиційного фонду.

Бухгалтерський облік випуску та первинного розміщення цінних паперів корпоративного інвестиційного фонду (КІФ), починається до моменту державної реєстрації фонду та його статуту в

органах державної реєстрації, з обліку внесків, які надходять для формування статутного капіталу венчурного фонду. Засновники корпоративного інвестиційного фонду до моменту його державної реєстрації повинні сплатити 100 відсотків розміру початкового статутного капіталу, мінімальний розмір якого становить 1250 мінімальних заробітних плат, у розмірі, що діє на момент створення (реєстрації) фонду. Розмір статутного капіталу відповідає мініальному розміру майна венчурного фонду, який гарантує інтереси його кредиторів.

Для обліку статутного капіталу Планом рахунків [12] передбачено, рахунок 401 «Статутний капітал». Цей рахунок узагальнює інформацію про стан і рух статутного капіталу венчурного фонду, який зареєстровано як корпоративний інноваційний фонд. По кредиту цього рахунку відображається збільшення капіталу, а за дебетом – зменшення. Облік власного капіталу має досить велике значення через важливість даного виду капіталу для діяльності фонду. Правильна організація обліку є запорукою отримання точної і потрібної інформації, яка є основою ефективних управлінських рішень. Тому, для організації аналітичного обліку статутного капіталу венчурному фонду до рахунку 401 пропонується ввести наступні аналітичні рахунки:

- 401.1 «Статутний капітал, сформований за рахунок внесків засновників венчурного фонду» - на якому ведеться облік внесків в статутний капітал тільки засновників венчурного фонду, які створюють венчурний фонд та реєструють в органах державної реєстрації;

- 401.2 «Статутний капітал, сформований за рахунок інвестиційних вкладів учасників венчурного фонду» - на якому ведеться облік інвестиційних внесків в статутний капітал учасників венчурного фонду, які залучаються з метою спільного інвестування.

Суми залишків і оборотів аналітичних рахунків 401.1 та 401.2 повинні дорівнювати залишку і оборотам синтетичного рахунку 401 «Статутний капітал». Також, аналітичний облік статутного капіталу венчурного фонду, в залежності від особливостей формування цього капіталу, можливо вести по кожному із засновників та учасників.

Надходження внесків до оголошеного, але ще не зареєстрованого початкового капіталу корпоративного інвестиційного фонду відбувається виключно грошовими коштами і в обліку відображається проведенням:

Д 31 «Рахунки в банках» – К 404 «Внески до незареєстрованого статутного капіталу» на суму початкового статутного капіталу, який дорівнює номінальній вартості акцій. Після реєстрації венчурного фонду та його статуту в органах державної реєстрації сальдо субрахунку 404 «Внески до незареєстрованого статутного капіталу» списується проведенням:

Д 404 «Внески до незареєстрованого статутного капіталу» - К 401.1 «Статутний капітал, сформований за рахунок внесків засновників венчурного фонду» на суму статутного капіталу.

У разі відмови фонду у реєстрації, проведенням Д 404 «Внески до незареєстрованого статутного капіталу» - К31 «Рахунки в банках» відображаються операції з поверненням грошових коштів засновникам венчурного фонду.

Витрати, що виникають у венчурного фонду під час реєстрації, реєстрації статуту, випуску акцій та внесення відомостей стосовно фонду у реєстр інститутів спільного інвестування відображаються на рахунку 92 «Адміністративні витрати».

З метою залучення інвестиційних внесків для спільного інвестування, корпоративний інвестиційний фонд збільшує статутний капітал шляхом випуску акцій у сумі номінальної вартості зареєстрованих акцій, що відображається в обліку проведенням на підставі відомостей про реєстрацію змін до статуту в органах державної реєстрації:

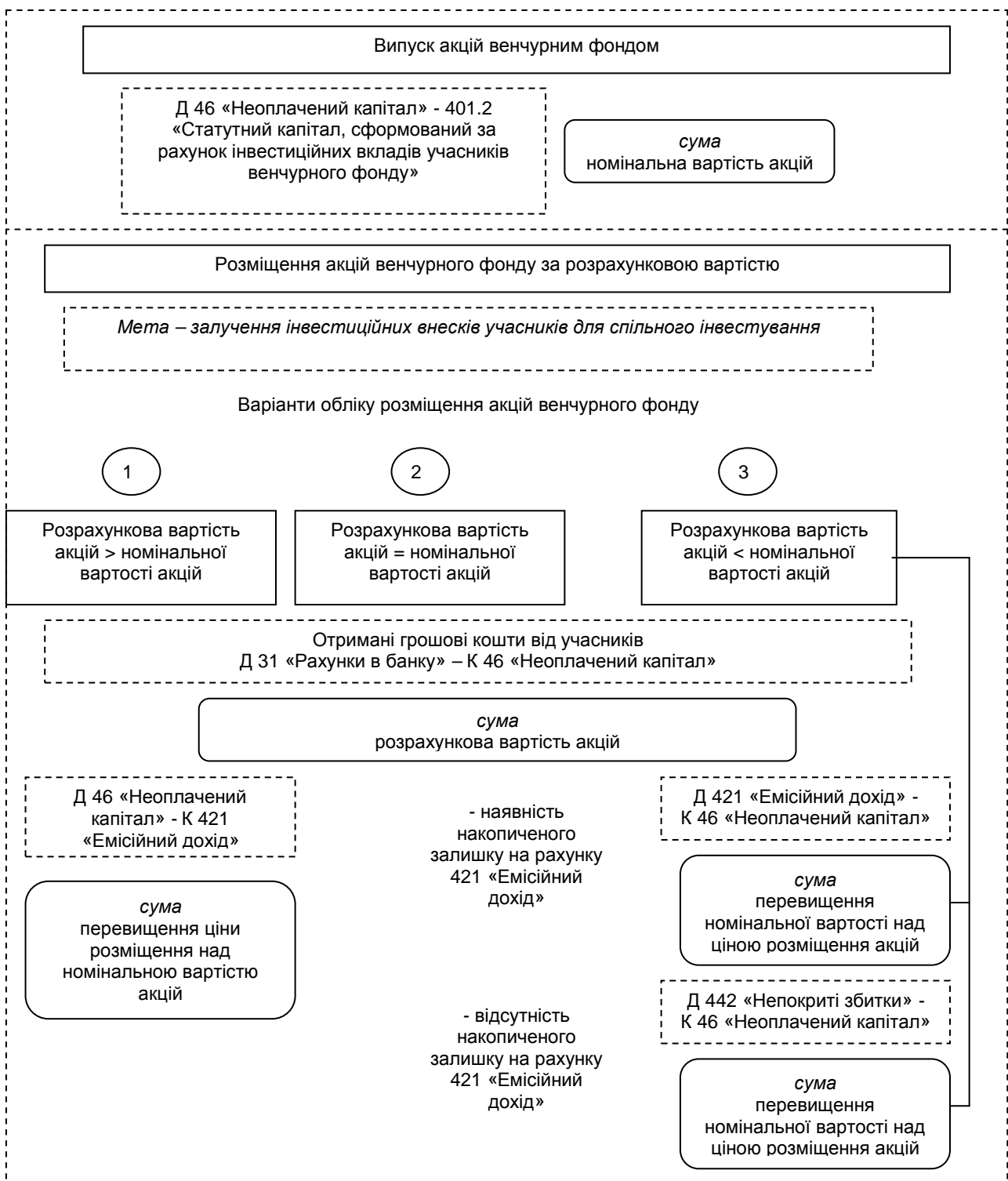
Д 46 «Неоплачений капітал» - 401.2 «Статутний капітал, сформований за рахунок інвестиційних вкладів учасників венчурного фонду» на суму збільшення статутного капіталу, яка дорівнює номінальній вартості акцій.

Після випуску акцій, венчурний фонд розміщує їх за розрахунковою вартістю з метою здійснення спільного інвестування. На рис. 1 наведена концептуальна схема методики бухгалтерського обліку випуску та розміщення акцій корпоративного інвестиційного венчурного фонду.

Рис. 1 показує методику обліку випуску акцій венчурним фондом із застосуванням одного з запропонованих аналітичних рахунків до рахунку 401 «Статутний капітал». А також показує облік розміщення акцій шляхом безпосередньої пропозиції цінних паперів заздалегідь визначеному колу осіб за розрахунковою вартістю за трьома варіантами, від яких залежить методика бухгалтерського обліку первинного розміщення акцій венчурного фонду:

1. розрахункова вартість більше номінальної вартості акцій;
2. розрахункова вартість дорівнює номінальній вартості акцій;
3. розрахункова вартість менше номінальної вартості акцій.

При первинному розміщенні акцій венчурного фонду (після переходу права власності на акції фонду), сума неоплаченого капіталу, який обліковується на рахунку 46, зменшується на суму грошових коштів, отриманих від учасників у розмірі розрахункової вартості акцій, проведенням Д 31 «Рахунки в банку» – К 46 «Неоплачений капітал».

Рис. 1. Концептуальна схема методики бухгалтерського обліку випуску та розміщення акцій корпоративного інвестиційного венчурного фонду

Джерело: розробка автора

У випадку, якщо акції розміщені за ціною більшої номінальної вартості акції, виникає емісійний дохід, який обліковується на рахунку 421 «Емісійний дохід». В бухгалтерському обліку це відображається записом Д 46 «Неоплачений капітал» - К 421 «Емісійний дохід» на суму перевищення ціни розміщення над номінальною вартістю акцій.

У випадку розміщення акцій за ціною нижче номінальної вартості, існують такі різновиди обліку розміщення акцій:

- якщо існує накопичений залишок рахунку 412 «Емісійний дохід», то проведенням Д 421 «Емісійний дохід» - К 46 «Неоплачений капітал» відображається різниця між номінальною вартістю та ціною розміщення акцій;

- при відсутності накопиченого залишку рахунку 412 «Емісійний дохід», різницю між номінальною вартістю та ціною розміщення акцій пропонується відображати проведенням Д 442 «Непокріті збитки» - К 46 «Неоплачений капітал».

Бухгалтерський облік випуску та первинного розміщення цінних паперів пайового інвестиційного фонду (ПІФ) ведеться з дня його створення і реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, а також внесення відомостей про фонд до Єдиного державного реєстру інститутів спільного інвестування до дня ліквідації фонду. Згідно Закону України «Про інститути спільного інвестування» [13], такий венчурний фонд не веде самостійно бухгалтерський облік результатів своєї діяльності. Компанія з управління активами, яка створила пайовий інвестиційний фонд веде за нього бухгалтерський облік, затверджує облікову політику, однак окремо від результатів своєї діяльності.

Власний капітал венчурного пайового фонду створюється у вигляді пайового капіталу, який за своєю сутністю є сукупністю грошових коштів учасників компанії з управління активами, добровільно вкладених у венчурний фонд для здійснення венчурної діяльності. Мінімальний обсяг пайового капіталу за законом становить 1250 мінімальних заробітних плат у місячному розмірі на день реєстрації фонду як інституту спільного інвестування. Венчурні фонди, що створюються як пайові, не зобов'язані розкривати інформацію про своїх учасників.

Формування та збільшення пайового капіталу пайового інвестиційного фонду здійснюється шляхом випуску інвестиційних сертифікатів. Реєстрація випуску інвестиційних сертифікатів відображається бухгалтерським проведенням Д 46 «Неоплачений капітал» - К 402 «Пайовий капітал» на суму номінальної вартості зареєстрованих інвестиційних сертифікатів, на підставі відомостей про отримання свідоцтва про реєстрацію випуску інвестиційних сертифікатів венчурним фондом.

Облік витрат, які несе компанія з управління активами, пов'язаних з реєстрацією та випуском інвестиційних сертифікатів пайового інвестиційного фонду відображається у складі адміністративних витрат.

Право первинного розміщення інвестиційних сертифікатів венчурного фонду набуває з дня, що настає за днем отримання компанією з управління активами повідомлення від НКЦПФР про відповідність фонду щодо досягнення мінімального обсягу активів у розмірі 1250 мінімальних заробітних плат у місячному розмірі, встановленому законом на день реєстрації фонду як інституту спільного інвестування.

При первинному розміщенні інвестиційних сертифікатів венчурного фонду (після перереєстрації права власності), сума неоплаченого капіталу, який обліковується на рахунку 46, зменшується на суму грошових коштів, отриманих від учасників у розмірі розрахункової вартості інвестиційних сертифікатів, проведенням Д 31 «Рахунки в банку» – К 46 «Неоплачений капітал».

У випадку, якщо інвестиційні сертифікати Кампанія з управління активами (КУА) розміщує за ціною більше номінальної вартості, виникає емісійний дохід, який обліковується на рахунку 421 «Емісійний дохід». В бухгалтерському обліку це відображається записом Д 46 «Неоплачений капітал» - К 421 «Емісійний дохід» на суму перевищення ціни розміщення над номінальною вартістю сертифіката.

У випадку розміщення інвестиційного сертифікату пайового фонду за ціною вище номінальної вартості, існують такі варіанти обліку:

- якщо існує накопичений залишок рахунку 412 «Емісійний дохід», то проведенням Д 421 «Емісійний дохід» - К 46 «Неоплачений капітал» відображається різниця між номінальною вартістю над ціною розміщення сертифіката;

- при відсутності накопиченого залишку рахунку 412 «Емісійний дохід», різниця між номінальною вартістю над ціною розміщення акцій пропонується відображати проведенням Д 442 «Непокріті збитки» - К 46 «Неоплачений капітал».

Розміщення цінних паперів інституту спільного інвестування закритого типу, до яких і відноситься венчурний фонд, зупиняється в строки, що визначаються проспектом емісії цінних паперів такого інституту спільного інвестування.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, проведене дослідження методики бухгалтерського обліку випуску та первинного розміщення цінних паперів венчурних фондів дозволило встановити, що облік власного капіталу має досить велике значення через важливість даного виду капіталу для діяльності фондів. Тому, з метою правильної організації обліку, яка є запорукою отримання точної і потрібної інформації, визначена необхідність ведення окремо обліку статутного капіталу, сформованого за рахунок внесків засновників венчурного фонду, та статутного капіталу, сформованого за рахунок інвестиційних вкладів учасників венчурного фонду. Запропонована методика обліку випуску акцій венчурним фондом із застосуванням одного з аналітичних рахунків до рахунку «Статутний капітал», а також методика обліку розміщення акцій шляхом безпосередньої пропозиції цінних паперів заздалегідь визначеному колу осіб за розрахунковою вартістю за трьома варіантами:

1. розрахункова вартість більше номінальної вартості акцій;
2. розрахункова вартість дорівнює номінальної вартості акцій;

3. розрахункова вартість менше номінальної вартості акцій.

Така методика допоможе бухгалтерському обліку у наданні більш детальної та аналітичної інформації про саме процес формування власності венчурного фонду, обсяг прав учасників, тобто інформації про формування та використання власного капіталу як фінансової основи діяльності венчурного фонду, чия діяльність пов'язана з високим рівнем ризику.

Література

1. Ришар Ж. Бухгалтерский учет: теория и практика / Ж. Ришар; пер. с фр. под ред. Соколова Я.В. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 160 с.
2. Соколов Я.В. Достоверный и добросовестный взгляд на бухгалтерскую информацию / Соколов Я.В., Пятков М.Л. // Бухгалтерский учет. – 2007. – № 5. – С. 52-56.
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс [Электронный ресурс] / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр: Эльга, 1999. – Режим доступа: <http://www.alleng.ru/d/econ-fin/econ-fin056.htm>.
4. Ван Хорн Дж. К. Основы финансового менеджмента : пер. с англ [Электронный ресурс] / Ван Хорн Дж. К., Вахович Дж.М. – Режим доступа: <http://www.alleng.ru/d/econ-fin/econ-fin231.htm>.
5. Бутинець Ю.Ф. Власний капітал в зарубіжних країнах: порівняльний аспект / Ю.Ф. Бутинець // Вісник ЖІТІ. Економічні науки. – 2002. – № 22. – С. 44-52.
6. Кірейцев Г.Г. Финансовый менеджмент : навчальний посібник [Електронний ресурс] / Г.Г. Кірейцев, Житомир: ЖІТІ, 2001. – Режим доступа: <http://buklib.net/books/21874/>.
7. Ганієв А. Капітал акціонерного товариства: принципи формування і оптимізація структури / А. Ганієв // Ринок цінних паперів України. – 2002. – № 7-8. – С. 41-45.
8. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України / Н.М. Ткаченко. – К. : А.С.К., 2000. – 784 с.
9. Голов С.Ф. Фінансовий облік / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К. : Лібра, 2005. – 976 с.
10. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посіб. / В.В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2006. – 526 с.
11. Городня Т.А. Сучасна стратегія управління капіталом підприємства / Т.А. Городня // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18 (10). – С. 250–253.
12. «Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій». Затверджено наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.99 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
13. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 05.07. 2012 № 5080-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua /laws/ show/5080 -17>.

References

1. Rishar, G. (2000), *Bukhgalterskiy uchet: teoriya i praktika* [Accounting: theory and practice], translated from the French., ed. Sokolova Ya.V., Finansy i statistika, Moscow, Russia, 160 p.
2. Sokolov, Ya.V. and Pyatov, M.L. (2007), "Reliable and a conscientious look at the accounting information", *Bukhgalterskiy uchet*, no. 5, pp. 52-56.
3. Blank I.A. (1999), *Finansovyy menedzhment: uchebnyy kurs* [Financial management: training course], Nika-Tsentr: Elga, Kyiv, Ukraine, available at: <http://alleng.ru/d/econ-fin/econ-fin056.htm>.
4. Van Horn, James C. and Vahovich, John M. ml. (2001), *Osnovy finansovogo menedzhmenta* [Fundamentals of financial management] translated from England, available at: <http://alleng.ru/d/econ-fin/econ-fin231.htm>.
5. Butynets, Yu.F. (2002), "Equity capital in foreign countries: comparative aspect", *Visnyk ZhITI, Ekonomichni nauky*, no. 22, pp. 44-52.
6. Kireitsev, H.H. (2001), *Finansovyi menedzhment* [Financial management], tutorial, ZhITI, Zhytomyr, Ukraine, available at: <http://buklib.net/books/21874/>
7. Haniiev, A. (2002), "Capital of stock company: principles of formation and structure optimization", *Securities market of Ukraine*, no. 7-8, pp. 41-45.
8. Tkachenko, N.M. (2000), *Bukhhalterskiy finansovyi oblik na pidpriemstvakh Ukrainy* [Accounting financial accounting at enterprises of Ukraine], A.S.K. Kyiv, Ukraine, 784 p.
9. Holov, S.F. and Kostiuuchenko, V.M. (2005), *Finansovyi oblik* [Financial accounting], Libra, Kyiv, Ukraine, 976 p.
10. Sopko, V.V. *Bukhhalterskiy oblik v upravlinni pidpriemstvom* [Accounting in enterprise management], tutorial, KNEU, Kyiv, Ukraine, 526 p.
11. Horodnia, T.A. (2008), "The current strategy of capital management of the enterprise", *Nauk. visn. NLTU Ukrainy*, issue 18(10), pp. 250-253.
12. "Instructions on the application of the Plan of Accounts for assets, capital, liabilities and economic operations of enterprises and organizations", (1999), available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
13. The Law of Ukraine "On collective investment institutions" from 05 July 2012 № 5080, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua /laws/show/5080-17>

Рецензент: д.е.н., завідувач кафедри обліку і аудиту
ДВНЗ «Національний гірничий університет» М.С. Пашкевич